

Csák Gyula

A VÉGCÉL FELÉ

1.

Amikor a falu széléhez értek, a kamasznak eleredt a könnye. Apja idegesen fordult hozzá a Mercedes volánja mellől: – Neked meg mi bajod?

– Semmi – hüppögte a gyerek.

– Mi a baj? – hajolt előre Ferike anyja a hátsó ülésről.

– Bóg a fiad – mondta a férfi, és arra gondolt, hogy átverték ezzel a használt Mercedesszel. Zörög a motorja, minden lötyög benne, holott egy hétig bütykölték a szerelők. Nem volt jó üzlet használtat venni. – Húzd fel az ablakot! – szólt a gyerekre. – Nem veszed észre, hogy dől befelé a por?

Felesége zsebkendőjét kotort elő, és gyöngéden törülgetni próbálta fia könnyes szeméit. A gyerek mindenáron el akart húzódni, míg nem átkarolta nyakát az anyja és fülébe duruzsolt.

– Mi a baj, kicsikém? – kérdezte. A fiú az ölelésből is hevesen kibontakozott, és anyja nem próbálkozott újra. Megszokta lassan, hogy tartózkodással, olykor szemérmesen nyilvánítsa szeretetét. Emlékezete szerint ez azóta van így, amióta egyedül szeret fürödni a gyerek. Hangja azonban továbbra is duruzsoló maradt. – Mindjárt ott vagyunk, aranyom – súgta, mert más vigasz nem jutott eszébe. Mindinkább riadtan és tűnődve nézte fia tarkóját. „Miért van, hogy így eltávolodnak szüleiktől a gyerekek?” – tette fel önmagának újra ezt a sokszor feltett, fájdalmas kérdést.

Férjének viszont az járt az eszében: miképpen lehetne nyereséggel rásózni valakire ezt a járgányt?

Hátraszólt feleségének: – Tudják, hogy most jövünk?

– Hányszor mondjam, hogy tudják!

– Még csak az kell, hogy rajtad is kitörjön a szokásos hiszti! Kérdezni se szabad?

– Ötvenszer elmondtam.

– Negyvenkilencre emlékszem – dűnnyögte visszafogottan a férfi. Nem akart hülyeségen veszekedni. Magában azt gondolta: „Vilá-

gos, hogy anyja természetét örökölte a kölyök!” Azt is hozzágondolta azonban ehhez, amit főként az üzleti tapasztalata erősített, amely szerint legjobb az igazat nem kimondani, hacsak elkerülhető.

Felesége figyelmét változatlanul a gyerek vonta magára. Aggódva kérdezte: – Azért sírsz, mert szeretsz idejönni? Vagy éppen azért, mert nem szeretsz?

A fiú változatlanul nem felelt, csak enyhén megvonta a vállát. Homlokát az imént felhúzott ablakhoz szorította, és úgy bámult ki felé, mintha erősen figyelne valamire. Anyja megpróbálta követni a tekintetét; ugyanazt akarta látni, mint a fia, de közben elkalandoztak a gondolatai. Ebben a faluban élt gyerekkorában, és gyűlölte itteni emlékeit. Szegénység, butaság, tudatlanság. Férje nyers ember ugyan, de érdeme, hogy elvitte őt innen, továbbá sok pénzt keres, márpedig a pénz elbűvölően meg tud békíteni mindennel... Olyan a férje, mint a disznó, aki jóllakottan is betolja fejét az új vályúba, viszont nem iszik és nem dohányzik... Titkon azt is javára írta, hogy keveset van otthon, de hát becsületére váljék, hogy sarkallja a tettvágy, a szerzésvágy. Keresztülgázol mindenben, hogy elérje, amit akar, s ami végül is hasznára van a családjának is. Szokása volt azt mondani: „Most még az út elején vagyunk, de tuti, hogy közeledünk a végcél felé!” Azt, hogy mi a végcél – nem árulta el. Talán jó lenne, ha többet foglalkozna a fiával, de talán abban is igaza van, ha „ridegtartásra” fogja, amint mondani szokta. Ő is a maga keservein át, a maga erejéből vitte, amire vitte – s amire még ezután viheti! –, vagyis: lehet, hogy jó pedagógiai megfontolás mentén halad egy olyan világban, ahol minden értéknél előbbre való az érdek.

Csipkés tetejű deszkakerítésnél álltak meg, s a férfi örülten dudálni kezdett. Hamarosan szétnyíltak a nagykapu szárnyai, akárcsak a kövér sógorasszonyéi, aki az udvar közepén leguggolva, széttárt karokkal, foghíjasan vigyorogva várta a vendégeket.

A fiú sírása nevetésre váltott, mert apja majdnem elgázolta Sári néni. Olyan hirtelen stoppolt a kocsija, mintha infarktust kapott volna a motor. Anyja gyorsan kisiklott a kocsiból, és mámoros birkózásba kezdett Sári nénival, testvérei közül azzal, akit azért szeretett legjobban, mert hozzájuk hasonlóan gyarapodósak... voltak. Apja újraindította a meghalt motort, és bosszús képpel hallgatta hörgő-zörgő zakatolását.

– Te meg benn akarsz aludni? – szólt fiára.

– Na, nézzenek oda! – kiáltott Sári néni a kimászó Ferike felé fordulva. Ismét guggoló helyzetbe rogyant, mintha kicsi gyereket hív-

na az ölébe, noha Ferike már fél fejjel magasabb volt a néninél. – Ez lenne az én kis keresztfiam?

Temérdek mellére vonta Ferikét, aki zavartan védekezett. Még jobban elvörösödött, amikor azt látta, hogy apja is összegabalyodik Sári nénivel, és hatalmas fenekére is rávereget.

– Ahova pacsi, oda puszi is! – visongott Sári néni, egy harsány szűzlányt alakítva.

„Máglyára vele!” – parancsolta szolgálainak Ferike. Mostanában olyat játszott, hogy képzeletben máglyára küldte ellenségeit.

– Hova lett az istálló? – kérdezte azután, amint körülnézett az udvarban.

– Hová lett, kicsikém? – ismételte Sári néni a kérdést, miközben megint magához húzta Ferikét, és cuppanósat csókolt a feje búbjára. – Lebontottuk! – rikkantotta, majd komolyabb hangon, a felnőttekhez fordulva magyarázta: – Semmit nem tartottunk benne, mióta nincsen téesz, meg azon sem lenne haszon, ha tartanánk benne valamit, hát az lesz belőle, ni!

Nejlonnal takart, nagy halom cserépre-téglára meg egyéb építőanyagra mutatott, azután ki is lépte a tervezett hűtőház helyét, amelyben majd a helyben és a környéken felvásárolt baromfikat meg a hivatalosan kilőtt vadakat raktározzák elszállításig. Férje ebbe a vállalkozásba kezdett, és számítások szerint nem lesz oka megbánni. Ferike apja egyetértően, sőt mindinkább lelkesen helyeselt, és rögtön fel is ajánlotta, hogy összehozza sógorát, azaz Géza bácsit egy ismerősével, aki olyan dörzsölt, hogy a kőszikláról is gyapjút nyír, s az ilyen típusú üzleteknek is szakértője, és esetleg be is száll Géza bácsi üzletébe.

Ferike anyja észrevette, hogy fia szája ismét sírásra áll, ezért kezdte befelé terelni a társaságot, maga pedig fiába karolt.

– Sajnálod az istállót? – kérdezte óvatosan és mások által nem hallhatóan.

A fiú, aki eddig könnyesen csillogó, összehúzott, gyűlölködő szemmel nézett a semmibe, hirtelen megszánta láthatóan szenvedő anyját, és színtelen, de könnyednek tetsző hangon ismételtette: – Nem... Nem... Egyáltalán nem.

Ugyanakkor utasította láthatatlan főpecsétőrét, aki görnyedten állva várta tennivalóját: „Ki kell nyomozni, hogy ki akarta leginkább az istálló halálát, és azt máglyára! Legkedvesebb lakosztályom volt. Birkóztam benne, birkóztam a bocival, és imádtam az egésznek az ilatát. Oda vonultam el, ha vissza akartam húzódni a világtól.”

A főpecsétőr megértően bólogatott. Elégedetten nyugtázta Ferike, hogy ez a leghúságesebb embere, akiben tökéletesen megbízhat.

2.

A tornácra érve kavarodás támadt. Részint a várakozó rokonság, részint a dudálásra összeszaladt szomszédság rohant a vendégekre. Mindenki csodálkozott mindenkin. Mindenki hangoztatta, hogy mindenki jól néz ki, legfőként azonban Ferike, aki már kész fiatalember, és hol hagyta a menyasszonyát, milyen lett a bizonyítványa, emlékszik-e Vilma nénire, aki elfenekelte hajdanán, mert barackot lopott, valamint Gábor bácsira, aki már meghalt, és erre a bamba képű, ványadt lányra, akin látszik, hogy ritkán mossa a fogát, s akibe ő halálisan szerelmes volt hat évvel ezelőtt...

„Türelem, felség – súgta a főpecsétőr a pecsétjét lóbálva. – Ez kötelező diplomáciai érintkezés. Tessék mosolyogni, és arra gondolni: mennyire nagyszerű dolog szenvedni, és erősnek lenni.”

Sári néni mindenkinél hangosabb volt, ezzel is jelezve, hogy ő az első számú vendéglátó, a többiek csak alkalmi, részben fölösleges fogadóbizottság.

– Nem vagytok fáradtak? Nincsen még ebéd, mert későbbre várunk benneteket, de harapjatok valamit. Eszel aludttejet, Fercsikém? Emlékszel, mennyire szeretted? Mindig azt kértél, ha itt voltál vakációzni... Vagy van többféle üdítónk! Ejnye, hát hagyjátok már őket lélegezni! Lesz még idő, ne féljete, hiszen két hétig maradnak.

– Két napig! – emelte fel ujját Ferike apja. A helybeliek, de a háziak is kórusban sopánkodtak, hogy ó, jajj, csupán két napig!!! – Időre Olaszba kell érnünk – magyarázta Ferike apja, miközben lehámozta magáról bőrdzsekijét, és csillogtatta bal csuklóján aranyóráját, jobb csuklóján vastag aranyláncát. – Fontos üzleti út!

– Nyaralni megyünk – igazította helyre a felesége.

– Te meg a fiad nyaraltok, de én teszem a dolgom. Ha ez az üzlet beüt, új kocsit vehetek.

– Azt ígérted, hogy a bútort cseréljük le – nyafogott a felesége.

– Ha úgy alakul minden, ahogy tervezem, akkor sor kerülhet arra is.

– Azt a gyönyörű bútort akarjátok lecserélni? – ámuldozott Vilma néni, a fenekelős szomszédasszony. Gyorsan elmondta, hogy Pesten jártában felkereste Ferikééket, és megcsodálta a berendezést. – Micsoda gyönyörű bútor volt! – csapta össze két kezét.

– Ó, azt már azóta lecseréltük – legyintett Ferike anyja, és hozzátette: – Nem szeretem a barokkot.

Mindenki megértően bólogatott, ám bár senki nem tudta, mi a barokk, de meggyőződéssel vallották, hogy igazság szerint azt ők sem szeretik. Gyanút fogott Ferike, hogy anyja sem tudja, ezért magához intette a főpecsétőrt, és anyjára mutatott: „Még nincsenek egyértelmű bizonyítékaim, de gyanús. Figyeltetni kell!” Futólag arra gondolt, hogy a barokk az valami göndör dolog, de nem biztos. Lexikon!

– Nagymami hol van? – kérdezte váratlanul.

– Ó, jaj, látjátok! – rikkantotta, és Ferikéhez tolatott s vállára emelte mezítelen, hájas karját Sári néni. – Vár téged a nagymami, kicsikém, nagyon vár. Hát látjátok, milyen más az ember, amikor még gyerek?! Mindenütt csak a régi dolgokat keresi!... Hol az istálló? Hol van a nagymami? Gyere, megnézzük!

Velük ment Ferike anyja is, a társaság többi része pedig szétszéledt.

3.

A nagymami a hajdani fűszekrényben volt.

– Ide költöztettük, mert ő is így akarta – pergett Sári néni nyelve, Ferike anyjához intézve szavait. – Amióta bevezettük a gázt, és nem tárolunk tüzelőt, megüresedett ez a hely. Semmiképpen sem akartuk, de a nagymami kiharcolta magának, hogy ide költözhessék. Azóta be látom, hogy jó is itt neki.

Az öregasszony házilag fabrikált, kis széken kuporgott. Előre nyújtott, csontos kezét egy boton nyugtatta, és mozdulatlanul nézett maga elé. Nem vette észre a belépőket. Ferike anyja egyetlen szavát sem hitte el testvéreinek, s iszonyodva tekintett a vénségre, férje anyjára. Miközben lelketlenségnek tartotta, hogy így bánnak vele, hálát adott az égnek, hogy nem az ő nyakukba szakadt anyósa gondozásának terhe. Meg hálát adott férje eszének, aki úgy alkudott annakidején Sáriékkal, hogy saját fél házrészét adta nekik, ha vele viszik az öregasszonyt is...

Sári néni az öregasszonyhoz lépett. Nem éppen kíméletesen megrázta a vállát, és hozzáhajolva kiabálta: – Megjött a Ferike, Ágnes néném!

Az öregasszony lassan ránézett, s noha nyilvánvalóan semmit sem értett, aprót bólintott.

– Menjünk innen – súgta anyjának Ferike.

4.

Ebédre hazakerült Géza bácsi, a családfő, meg ott lábatlankodott a szomszédék girhes lánya, girhes anyjával együtt. Ők nem ültek asztalhoz, csak megjászotta a lány a háziasszonyt. Miközben buzgón Ferike tányérjába merítette a levest, egyik ujját beleértette. „Azt az ujját levágni!” – parancsolta Ferike a főpecsétőrnek, és bármennyire unszolták, egy kanállal sem evett a levesből.

Géza bácsi viszont csámcsogva, hörbölve, csörömpölve rengeteget evett. Hiába szidta felesége, gatyában ebédelt, mert melege volt. Banki kölcsön ügyében rohangászott, de pénz helyett csak ígéreteket kapott. Érdeklődéssel hallgatta Ferike apjának előadását arról, hogy majd összehozza egy olyan ügyvéddel, aki nagyon érti a pénzek beszerzésének a módját.

– Hát aztán, öcsém – fordult Ferikéhez –, mi lesz, ha nagy lesz?

– Nem volt saját gyerekük, és nem jutott más kérdés az szájába, ha gyereket látott. Legfeljebb még az: na, hogy ityeg a fityeg?

– Vállalkozó lesz, mint az apukája – sietett a válasszal zsiros ujját szopogatva Sári néni.

– Inkább orvos lesz. Igaz, kisfiam? – simogatta meg Ferike fejét anyja.

Ferike azonban ingerülten elkapta a fejét, meg felkapta villáját, és miközben ütögette tányérja szélét, valamilyen éneklős-kiabálós hangon közölte: – Semmi se leszek!

Egy pillanatra mindenki zavarba jött. Főként az anyát bántotta, hogy nem eléggé mutathatta magát fia bizalmasának. Mégis őrizni akarván a látszatot, sóhaj kíséretében füllentette: – Megállapodtunk, hogy az lesz, ami akar. Nem szólunk bele...

– Na-na – dörmögte Ferike apja, ugyancsak a családfői tekintély látszatát akarván őrizni. – Jól is néznénk ki akkor!

– Hát az nem is lehet – ropogatott éppen egy comb végén dudorodó porcogót Géza bácsi –, hogy a gyerek ne hallgasson az apjára.

– Jól is néznénk ki akkor! – ismételte Ferike apja.

– Vegyetek még! A combját vegyétek! Bóven van! Három tyúkot vágtam! – sivította Sári néni. Géza bácsi böffentett, csámcsogott, és hasonló mohósággal folytatta okító mondókáját.

– Aki olyan burokban született fiam, amint például te, annak nagyon meg kell becsülni a helyzetét. Igenis jó példa apukád, és nagyon is jól teszed, ha követed a példáját.

– Vegyetek még! Három tyúkot vágtam! Ne maradjon itt ez a sok étel! Mért nem eszel Ferike?

– Mert büdös. Minden büdös.

Nagy pofont kapott az anyjától. Egy evőeszköz leesett a konyhakőre, és csörrenése sokáig visszhangzott a hirtelen beállt csöndben.

Ferike felugrott és kiszaladt.

– Ugyan, mire való ez? – ingatta fejét rosszalóan Sári néni, de kárörömmel gondolt arra, hogy sok bajuk lesz még ezeknek ezzel a gyerekekkel.

– Mit izgatod magad? – mordult feleségére Ferike apja is. – Éppen ez kell a szívednek.

– Látod, milyen! – fakadt könnyekre Ferike anyja.

– A te nevelésed – vonta meg vállát a férje. – Én... ugye... hiába mondom a magamét...

Kölcsönösen vádaskodtak, már-már veszekedtek, s Géza bácsi a fellángoló szavak hevét azzal próbálta enyhíteni, hogy tréfás kedvet mutatva kijelentette: a szülőtől kapott verésért utólag mindig hálás a gyermek. Ferike apja is nagyotmondásra váltott, s egy filozófus módján fontoskodva fejtegette, miszerint a kemény élethez keményre kövezett út vezet, és aki nagy célt akar, annak az odavezető utat is vállalni kell. A végső célért – mindent!

A hangoskodás vége mégis az lett, hogy Ferike szülei úgy döntöttek: azonnal tovább indulnak. Tiltakoztak a háziak, de a vendégek menni óhajtottak.

5.

Ferike a fáskamrába ment. Nagymami az iménti módon ült, de most úgy látszott: ráismerés öröme csillant a szemében, amikor elébe guggolt Ferike.

– Drága nagymami. Meséljen a vándorlegényről. – Fejét az öregasszony ölébe hajtotta, s onnan emelte rá a tekintetét. – Magam is vándorlegény szeretnék lenni, nagymami, de olyan, aki soha nem nyer semmiféle királyságot, hanem örökkön örökké szegény marad, és úgy vándorol, amíg meg nem hal. Jó lesz, nagymami?

Az öregasszony mintha mosolygott volna, de nem szólt, mert nem hallotta a neki szánt szavakat. Ferike megcsókolta a csontos, kékes kezét, és kihátrált.

6.

Estébe hajolt, mire elhagyták a falut. Ferikének – büntetésből – hátul kellett ülnie. A sarokba húzódott és lehunyta a szemét. A főpecsétőr megroggyantan állt előtte, mert búcsúbeszédet kellett hallgatnia. „Elbocsátlak, hű szolgám. Jól szolgáltál, de elbocsátlak, minden hűséges szolgámmal együtt. Vándorútra kelek, és én leszek ezután mindenki más szolgája.”

Anyja szüntelenül a szemét nyomkodta nedvessé lett zsebkendőjével, és időnként hosszúkat, sipítósakat sóhajtott.

Egy idő után férje ingerülten rászólt: – Jól nézünk ki akkor, ha most meg te akarsz egész úton haldokolni! Az Isten se látott ilyen társaságot!

Rátaposott mérgében a gázpedálra, mert ha felpörgött a motor, nem hallatszott annyira a mindenféle zörgés. Titkos elégedettséggel gondolt időnként arra, hogy hamarosan újra cseréli ezt a régi vacakot.

(Ezredvég, 2004/12.)